

«ELS VALENCIANS I EUROPA». **CICLE DE CONFERÈNCIES AMB MOTIU** **DEL 700 ANIVERSARI DEL** **TRACTAT TORRELLAS/ELX**

Joaquim SERRANO I JAÉN
IES Sixto Marco (Elx)

Dos esdeveniments recents, la commemoració de la Sentència arbitral de Torrellas, ocorreguda el 8 d'agost de 1304 i completada amb el tractat d'Elx, signat el 19 de maig de 1305; i l'aprovació del tractat de la Constitució europea, el 20 de febrer d'aquest mateix any 2005, ens han servit per a reflexionar sobre la formació de les nostres identitats. Unes identitats que, assumides sota diverses fórmules pels estats, no poden deixar-se de banda, ja que solament elles poden explicar algunes claus bàsiques que han ajudat a formar els trets definidors dels diversos pobles de la Unió. Recordem que entre els seus objectius estan, a més del de la promoció de la pau, la dels valors i el benestar dels seus pobles (article I.3) tot situant com a sostre i fonament comuns el respecte a la dignitat humana, la llibertat, la democràcia, la igualtat, l'Estat de Dret i el respecte als drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories (article I.2).

Si la identitat europea de hui dia està per construir, tot i que els seus fonaments semblen poc qüestionats, la que té com a origen 1304/1305 pensem que necessita una nova explicació i una divulgació ajustada a les problemàtiques que té plantejades actualment el País Valencià. Recordem que, gràcies als tractats esmentats, les comarques del Vinalopó, el Baix Segura i l'Alacantí entraren a formar part del Regne de València, tot deixant de pertànyer a l'antic Regne de Múrcia. Aquest fet va comportar que s'estengueren a la línia de territoris enumerada, la legislació, els furs i els privilegis, les institucions de governament —com les Corts—, les exempcions i les llibertats, la moneda, la cultura i la llengua dels països de l'àmbit territorial de la Corona d'Aragó, els regnes i senyories de la qual hi conservaren també les seues pròpies peculiaritats i personalitats polítiques dins la fórmula federal que presidia la Corona.

No era cap territori desert. Alacant, Oriola, Elx, Guardamar, amb els seus districtes, es farien servir com a eix i criteri per a les delimitacions de fronteres, i condicionarien, per tant, la configuració espacial del nou regne. Un dels escassos països europeus, el valencià —cal fer-ho notar—, amb data concreta de naixement, el 9 d'octubre de 1238; encara que la formació de la seua planta geogràfica no prendria cos fins a la presa del castell de Biar, al febrer de 1245. Dins d'aquest, l'espai de la vella Governació d'Oriola, una institució que agruparia els nous territoris, esdevindria un fragment imprescindible en el moment d'encarar la gènesi històrica del País.

Posar en relació totes tres dates, doncs, 1304/1305 i 2005, permet posar al centre del debat la pregunta de quin sentit té a hores d'ara la nostra valencianitat i la nostra europeïtat, a més de la nostra espanyolitat; i quines relacions hi ha entre totes aquestes dimensions.

Per facilitar-ne la reflexió, l'IECBV va organitzar dos cicles de conferències-debat amb la finalitat, no solament de recordar efemèrides històriques de les quals ens separen més de 20 generacions, sinó també particularment, de destacar-ne el contrari: la càrrega d'influències (polítiques i d'identitat) que allò comportà i comporta per a les persones que visqueren i viuen al llarg de tants anys en el nostre País, n'hagen estat o no conscients. No és poca cosa, si pensem en els dos-cents mil habitants del Baix Vinalopó, per exemple, amb una alta densitat demogràfica —474 h./km²— i amb un tret cultural ben definit per la llengua; no obstant això, les seues poblacions són l'àrea més meridional de parla catalana; amb una dinàmica econòmica, a més, que contribueix de manera prou notable a la prosperitat conjunta valenciana. Això es combina també amb la tradició cultural i simbòlica que ha heretat la capital secular d'aquestes terres valencianes, la veïna ciutat d'Oriola, cap

LES IDENTITATS TERRITORIALS AL PAÍS VALENCIÀ:

INTEGRACIÓ DE LES COMARQUES DEL VINALOPÓ A LA CORONA D'ARAGÓ

PRESENT I PASSAT (2004-1304)

Per la sentència arbitral de Torrellas (1304) les comarques de l'Alacantí, l'Alt i el Baix Vinalopó, i el Baix Segura s'integraren en el Regne de València. Aquest fet suposà l'extensió de la legislació, furs i privilegis, de les institucions de governament —com ara les Corts—, de les exempcions i llibertats, moneda, cultura i llengua dels països de l'àmbit territorial de la Corona d'Aragó.

SEGON CICLE
INSTITUT D'ESTUDIS COMARCALS DEL BAIX VINALOPÓ
AULA DE CULTURA DE LA CAM
Carrer Kuriahi, 1. ELX
ABRIL 2005

d'una comarca amb la qual Elx té i aspira a continuar tenint tants vincles econòmics, culturals i humans en comú. Hem de dir respecte d'això que, per iniciativa d'un grapat d'oriolans inquiets, la seu de la Universitat d'Alacant ha organitzat el primer trimestre d'enguany un ampli cicle de conferències a la seu del col·legi de Sant Domènec.

I, ahora, amb un altre objectiu. Atés que el record no pretén ser només sentimental i historicista, cal destacar el sentit que té hui dia, en un món interconnectat i dependent, que qüestiona més que mai les seues concepcions de territorialitat i localització, pertànyer a un àmbit cultural o a un altre. Un món, recordem-ho, en què els estats, com diu també el tractat de Constitució de la Unió Europea, deixen de tenir el monopoli exclusiu dels lligams de ciutadania. Què vol dir en el 2005 ser o sentir-se —o no— «espanyol», «valencià», «europeu»... o «il·licità», si s'escau? Això no vol dir, però, que tot ésser humà siga intercanviable amb qualsevol altre, sinó que subratlla la seua particularitat, que és la que l'individualitza i fa que incorpore, ahora, totes quatre dimensions, per exemple, entre tantes altres (gènere, religió...).

Al cap i a la fi, el que hem tractat, doncs, és saber com s'ha format el País Valencià i la nostra valencianitat/espanyolitat; però, també, com s'han fundat —i amb quina legitimació— les identitats ciutadanes actuals que impliquen tant la Constitució espanyola, com l'Estatut d'autonomia i la mateixa Constitució europea, sense les quals és molt difícil entendre la complexitat de plànols que conformen la nostra individualitat social. Les identitats col·lectives no són immutables en el seu contingut ni en la seua manera d'expressar-se. Sabem, també —sobretot, després d'un segle xx ben conflictiu—, que no són necessàriament excloents. És amb la consciència d'aquestes premisses com hem d'actuar aquells que maldem per perllongar i vitalitzar una vella cultura i una identitat històrica que, amb tots els seues matisos, marca l'espai entre Oriola i Xixona des dels inicis del segle xiv.

Per cercar respostes a algunes d'aquestes qüestions, l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó va organitzar dos cicles de conferències-debat amb el títol: Integració de les Comarques del Vinalopó a la Corona d'Aragó, Present i Passat (2004-1304).

Un primer cicle, titulat El Present des de la Història: Estat i Nacions; la Constitució Europea i Espanyola i els Estatuts Nacionals, tingué com a ponents: Antonio Sempere Navarro («El trabajo en el sector del calzado y el proceso de integración europea: la dimensión social»), el passat 13 de maig; Antonio Remiro («Los límites de Europa»), el 19 de maig; i Javier de Lucas («Inmigración: la hora de la política»), el 14 d'octubre del 2004.

El segon cicle, duu el títol La Història des del Present: Territoris i Fronteres, i hi han participat com a ponents: Josep David Garrido i Valls

(«Elx i la Vall del Vinalopó: la configuració d'un espai medieval»), el 14 d'abril del 2005; Brauli Montoya i Abad («Passat i present d'un conflicte: la formació de les fronteres lingüístiques al sud del País Valencià»), el 21 d'abril; i Carmel Navarro Belmonte («Construir la història dels vençuts: poblament i població a la Vall de Novelda durant l'Edat Mitjana»), el 28 d'abril.

Les conferències van desenvolupar alguns dels més importants temes suara esmentats. Així, en el primer cicle, Antonio Sempere, catedràtic de Dret del Treball a la Universitat Rei Joan Carles de Madrid, exposà com les fronteres de la nova Europa afecten les dinàmiques de treball de les nostres terres, i concretament el sector de la sabata; dinàmiques que fins fa no-res s'organitzaven bàsicament de portes endins, o no gaire enllà; i que ara són alterades per la internacionalització de l'economia, una globalització que la fa i la desfà permanentment com a sucre en l'aigua a través de fenòmens com ara la deslocalització industrial.

Per la seua banda, Antonio Remiro, catedràtic de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals a la Universitat Autònoma de Madrid, tractà de definir allò que actualment entenem per Europa, subratllant-ne la complexitat i destacant les seues implicacions quotidianes com a bloc polític i econòmic conjunt.

Javier de Lucas, catedràtic de Filosofia del Dret a la Universitat de València, tancà el primer cicle amb una conferència sobre la immigració com a angle des del qual reflexionar sobre les esmentades implicacions polítiques i d'identitat de la formació de les territorialitats, fent un repàs previ a les diferents percepcions socials en què aquella es manifesta.

Hèctor Càmara presenta a Josep David Garrido, ponent d'una de les conferències.

Tot allò facilità la reflexió sobre les diverses maneres de vincular-nos als llocs, als espais políticament configurats per la història i l'acció dels estats, a les petites pàtries des de les quals observem el món i entenem algunes dimensions de les nostres sociabilitats, ja que la immigració no és tan sols un fet de caire econòmic o laboral, sinó també un fet social total que actua sobre tots els aspectes d'una comunitat, modificant les seues relacions humanes.

El segon cicle, a més d'assumir les qüestions exposades, tractà de fer una tasca de divulgació històrica per a compensar el grau de desco-neixement que tenim sobre la nostra història. Dos historiadors i un filòleg ens apropiaren als fets des de diferents angles. Josep David Garrido ens introduí en el context polític que explica la conquesta de la Vall del Vinalopó entre finals del segle XIII i començaments del segle XIV, des dels seues precedents. Una realitat històrica complexa que sols el coneixement directe de les fonts permet establir de manera fefaent.

Per la seua banda, Carmel Navarro ens apropà a la formació del poblament valencià des de l'estudi del model de la Vall de Novelda, destacant-hi particularment el paper que la població andalusina tingué en la seua formació. Terra de pobladors, el coneixement de la constitució dels paisatges humans del País Valencià ens facilitarà l'adopció de la visió àmplia que necessitem per a relativitzar les susceptibilitats que provoquen els conflictes actuals.

Finalment, Brauli Montoya, especialista en sociolingüística històrica i història social de la llengua, ens donà claus de referència per a entendre l'expansió del català a les comarques meridionals valencianes i, per tant, la formació de les seues fronteres lingüístiques, sense deixar de fer un cop d'ull a l'anomenat —interessadament, segons el nostre parer—, «conflicte lingüístic» dels nostres dies.

L'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó vol agrair, als ponents, la seua col·laboració i participació en el desenvolupament dels cicles, els quals han assolit els objectius proposats, i a la CAM, el suport i les facilitats que ens ha donat per a poder organitzar-los.